

Mantelzorg en cliëntenraden in de revalidatie

Mantelzorgers vervullen de komende jaren een steeds belangrijkere rol in het revalidatieproces en het betaalbaar houden van de zorg. Goede ondersteuning voor mantelzorgers is daarom van groot belang. De cliëntenraad kan hier een initiërende rol in spelen.

Mantelzorgers dragen er aan bij dat patiënten langer thuis verzorgd kunnen worden en zijn voor patiënten een stimulans bij de revalidatie (therapietrouw). Met hun ervaringskennis, over de patiënt en het revalidatieproces vullen ze de professionele zorgverleners in belangrijke mate aan. Er zijn echter grenzen aan hetgeen via mantelzorg aan zorg en ondersteuning voor de patiënt kan worden opgevangen. Het aantal mantelzorgers dat overbelast raakt is de afgelopen jaren gestegen. Dit vormt niet alleen een risico voor de gezondheid van mantelzorgers, maar ook voor het herstelproces van de patiënt. Gerichte aandacht en preventieve ondersteuning is daarom van groot belang.

Rol cliëntenraad

Een cliëntenraad mag gevraagd en ongevraagd advies geven aan bestuurders over onderwerpen die hij van belang vindt. Mantelzorgers vallen weliswaar niet direct onder de achterban van een cliëntenraad, maar spelen een belangrijke rol in de revalidatie en in het leven van patiënten. Hun rol als verzorger en mededeskundige wordt ook steeds meer erkend. Er is steeds vaker aandacht voor het sociale netwerk van patiënten en het vormgeven van de revalidatie vanuit een gezamenlijke dialoog. Nu mantelzorg een steeds belangrijkere plek inneemt binnen de zorg en de Nederlandse samenleving in het algemeen, is dit voor cliëntenraden van revalidatiecentra alle reden om dit onderwerp op de agenda bij de raad van bestuur te zetten.

Onderzoek door het LSR uit 2012 onder mantelzorgers in de revalidatie wijst uit dat zorgprofessionals bij de helft van de mantelzorgers niet vragen hoe het met hen gaat. Verder zijn naar verhouding weinig mantelzorgers bekend met de beschikbare informatievoorzieningen en het ondersteuningsaanbod. Dit terwijl een derde wel behoefte heeft aan informatie en praktische- en emotionele ondersteuning vanuit het eigen revalidatiecentrum.

Beleid mantelzorg in revalidatiecentrum

Een revalidatiecentrum dat mantelzorgondersteuning beleidsmatig en organisatorisch wil vormgeven richt zich op een aantal punten dat hieronder staat beschreven. De cliëntenraad kan deze punten gebruiken voor het opstellen van een advies aan de raad van bestuur.

Informereren en bewustmaken

- Neem in het informatiemateriaal voor nieuwe cliënten informatie op over het mantelzorgbeleid.
- Zorg dat informatie over het mantelzorgbeleid helder en goed vindbaar op de website staat.
- Maak duidelijk wie voor de mantelzorger aanspreekpunt is binnen het revalidatiecentrum voor vragen over zijn situatie.
- Zorg ervoor dat met patiënt en familie overlegd wordt wie namens de patiënt contactpersoon is en welke rol hij heeft.
- Wijs een patiënt op het feit dat hij een wettelijke vertegenwoordiger kan aanstellen via een schriftelijke (notariële) machtiging.
- Zorg dat zorgprofessionals de mantelzorger actief uitnodigen voor de gesprekken met de patiënt en houd ook rekening met zijn agenda bij de planning van afspraken. De gestelde diagnose heeft gevolgen voor de dagelijkse gang van zaken.
- Zorg voor goede voorlichting op het juiste moment, bied informatie op maat, herhaal dit als het nodig is en geef ruimte voor het stellen van vragen.
- Denk aan voorlichting over de ziekte, de prognose, eventuele complicaties, de behandelmethoden, maar ook gegevens van de patiëntenvereniging. En over wat de mantelzorger te wachten staat in de thuissituatie bij ontslag, informatie over leefregels en medicatiegebruik.
- Informeer mantelzorgers over mogelijkheden van ondersteuning en begeleiding door het Steunpunt Mantelzorg in hun eigen woonplaats, de Organisatie voor Intensieve vrijwilligerszorg, het Wmo-loket van de gemeente en de Mezzo Mantelzorglijn.
- Zorg ervoor dat er ook informatie op papier is voor mantelzorgers, zodat zij het thuis nog eens rustig kunnen nalezen.

Signaleren

- Zorg dat zorgprofessionals bij elk contact ook aan de mantelzorger vragen hoe het met hem of haar gaat. Het tonen van interesse en het stellen van open vragen zijn van belang.
- Zorg dat zorgprofessionals alert zijn op signalen van overbelasting van mantelzorgers. Dit kan door middel van voorlichting voor professionals, het instellen van een signaleringsprocedure en het beschikbaar stellen van signaleringsinstrumenten die overbelasting meten zoals Caregiver Strain Index (CSI) en Caregiver Reaction Assessment (CRA).
- Zorg ervoor dat de maatschappelijk werker in het revalidatiecentrum kennis heeft van risicoprofielen van overbelasting zoals leeftijd, ernst aandoening, grootte sociale netwerk, kwaliteit van de relatie tussen mantelzorger en patiënt en copingstijl (de manier waarop iemand met problemen en stress omgaat) van de mantelzorger.
- Zorg dat de maatschappelijk werker specifieke kennis heeft over punten waar mantelzorgers tegen aan lopen zoals de disbalans draagkracht/draaglast, schuldgevoelens, rolveranderingen, aanvaardingsproblemen en rouwverwerking.

Doorverwijzen

- Wijs in het revalidatiecentrum een of meerdere aandachtfunctionarissen Mantelzorg aan die zich het thema mantelzorg eigen maken en collega's helpen en informeren.
- Zorg ervoor dat de contactgegevens van organisaties voor mantelzorgondersteuning in de regio bekend zijn bij de aandachtfunctionaris binnen het revalidatiecentrum zodat mantelzorgers kunnen worden doorverwezen. Denk aan organisaties als het Steunpunt Mantelzorg, Zorgbelang, het Wmo-loket.
- Laat de aandachtfunctionaris van het revalidatiecentrum kennis maken met de consulent van het Steunpunt Mantelzorg. Dit vergemakkelijkt de contacten.
- Zorg dat de transferverpleegkundige al in het revalidatiecentrum contact opneemt met de mantelzorg en de patiënt om de ondersteuning voor en na ontslag uit het revalidatiecentrum te regelen.
- Vraag of de transferverpleegkundige de contactgegevens van de mantelzorg mag doorgeven aan de consulent van het Steunpunt Mantelzorg. Hij kan dan na ontslag contact opnemen met de mantelzorg om te informeren hoe het gaat.

Actief ondersteunen

- Zorg dat mantelzorgers de gelegenheid krijgen om over zichzelf te praten, ook zonder de patiënt. Houd bijvoorbeeld standaard bij een opname een apart gesprek met de mantelzorg.
- Laat zorgprofessionals de mogelijkheden van de mantelzorg en waar hij hulp bij nodig heeft in kaart brengen. Speel daarbij zo veel mogelijk in op de eigen regie van de mantelzorg. Of stel eventueel behandeldoelen voor mantelzorgers op.
- Maak als revalidatiecentrum mantelzorgers bewust van de risico's op overbelasting en het belang om ondersteuning te vragen. Dat kan door hier met hen over te praten en/of door informatiemateriaal te verstrekken.
- Houd rekening met de specifieke wensen en mogelijkheden van verschillende type mantelzorgers. Houd er rekening mee (bijvoorbeeld bij het plannen van afspraken) dat veel mantelzorgers een gezin of werk met zorgtaken combineren.
- Heb 'oog' voor de verschillende rollen die een mantelzorg kan hebben ten aanzien van zijn/haar naaste.
- Zorg dat patiënt en mantelzorg samen kunnen zijn. Geef privacy. Bied de mogelijkheid van overnachting.
- Zorg dat zorgprofessionals een 'gastvrije' houding aannemen. Zorg dat mantelzorgers zich prettig voelen op de afdeling en maak hen wegwijs in het revalidatiecentrum. Zorg voor een 'open' communicatie en voorkom 'ruis' op de lijn, bijvoorbeeld door verwachtingen over en weer uit te spreken.
- Zorg voor een nauwe, gelijkwaardige samenwerking tussen zorgprofessionals en mantelzorg. Betrek mantelzorgers vanaf de start van de revalidatie actief bij het proces. Vraag naar hun mening. Leg verpleegkundige of verzorgende handelingen uit. Ondersteun hen bij zaken/taken die zij moeilijk vinden. Stem regelmatig af.

Eigen ondersteuningsaanbod aan mantelzorgers

- Organiseer gespreksgroepen, lotgenotencontact, familiebijeenkomsten, informatiebijeenkomsten voor mantelzorgers.
- Bied ondersteuning van bijvoorbeeld een psycholoog aan.
- Betrek mantelzorgers bij patiëntenraadplegingen of organiseer spiegelgesprekken met mantelzorgers.
- Benoem een medewerker, bijvoorbeeld de aandachtfunctionaris, die verantwoordelijk is voor het mantelzorgbeleid. Deze medewerker ziet erop toe dat de belangen van mantelzorgers voldoende aan de orde komen binnen de organisatie en richt zich op een goede samenwerking tussen professional en mantelzorg.
- Laat de visie op mantelzorg opnemen in de zorgvisie. En zorg dat mantelzorg terugkomt in het kwaliteits- en scholingsbeleid.
- Zoek financiële ruimte door samen met een Steunpunt Mantelzorg subsidie of financiering aan te vragen bij gemeente, provincie, zorgkantoor of een fonds voor een thematisch project. Probeer hierbij aan te sluiten op de actualiteit of de specifieke behoefte van het eigen revalidatiecentrum, de eigen groep mantelzorgers of gemeente.
- Bied nazorg na ontslag van de patiënt. Dit is ook in het belang van de mantelzorg. Organiseer bijvoorbeeld huisbezoeken of spreekuren.

Stappen cliëntenraad

Als cliëntenraad kunt u beleid over mantelzorg beïnvloeden door middel van het uitbrengen van een ongevraagd advies. Hieronder staan stappen die u als cliëntenraad kunt zetten om mantelzorg op de agenda van uw revalidatiecentrum te krijgen.

1

Stel als cliëntenraad gezamenlijk vast dat u met mantelzorgbeleid aan de slag wilt en neem het op als onderwerp in het werkplan van de cliëntenraad.

2

Maak een actieplan om te weten wat u met mantelzorg wilt bereiken. Hiervoor is het volgende nodig:

- Inventariseer wat er al aan mantelzorgondersteuning wordt geboden in het revalidatiecentrum.
- Breng in kaart wat de ervaring en beleving van mantelzorgers is. Ga op zoek naar onderzoeken en/of organiseer contact met mantelzorgers van het revalidatiecentrum.
- Organiseer een (extra) cliëntenraadsvergadering over mantelzorg. Nodig iemand van het regionale Steunpunt Mantelzorg of een mantelzorger uit. Brainstorm gezamenlijk over wat nodig en wenselijk is op het gebied van mantelzorgondersteuning.

3

Formuleer een advies over mantelzorg en ga met de raad van bestuur in gesprek. Bespreek wat de raad van bestuur als zijn opdracht ziet voor beleid over mantelzorg (ondersteuning).

4

Geef schriftelijk advies over de wijze waarop het beleid gewijzigd kan worden in het belang van mantelzorgers en de patiënt. Wees zo concreet mogelijk. Vraag de bestuurder om een reactie voor een bepaalde datum. Gebruik de adviessuggesties in deze bewaarkaart.

5

Bespreek de reactie van de bestuurder. Neemt de bestuurder het advies niet over, ga dan eventueel opnieuw in overleg met de bestuurder en/of schrijf een nieuw advies. Neemt de bestuurder het advies wel over, maak dan afspraken met de bestuurder over het tijdpad om het advies te realiseren en stel een evaluatie voor.

Voor meer informatie over medezeggenschap, cliëntenraden en het onderzoek onder mantelzorgers in de revalidatie uit 2012: www.hetlsr.nl

LSR

landelijk steunpunt (mede)zeggenschap
Kanaalweg 17c gebouw B2
3526 KL Utrecht
T 030 293 76 64
www.hetlsr.nl

Handige websites over mantelzorg en lokale steunpunten

www.mezzo.nl
www.movisie.nl
www.expertisecentrummantelzorg.nl
www.werkenmantelzorg.nl

Helpdesk

helpdesk@hetlsr.nl
T 030 299 00 04